

Recente aanwinsten bibliotheek

De redactieleden en de bibliotheekmedewerkers belichten een aantal recent door de bibliotheek van de Boekmanstichting verworven publicaties.

De Brabandere, A. (et al.)
(coörd.) (2011)

De kunstenaar, een ondernemer?

Tielt: Lannoo, 405 p.

Signatuur: 11-358

Geen kunstenaar kan er nog langer omheen: cultureel ondernemerschap. Het is daarom merkwaardig en een gemis dat het vak nog steeds geen prioriteit krijgt op de kunstopleidingen. SmartBe Professionele Vereniging voor Creatieve Beroepen, die zich inzet om de positie van kunstenaars te verbeteren, neemt het fenomeen uitvoerig onder de loep in een bundel met deskundige verhandelingen van verschillende auteurs uit België, Frankrijk en Nederland. De schrijvers benaderen ondernemerschap binnen de kunstsectoren in de genoemde landen vanuit historische, sociologische, juridische en economisch-politieke invalshoeken. De teksten in het

eerste deel richten zich op definities en standpunten betreffende cultureel ondernemerschap. Annick Schramme gaat bijvoorbeeld in op het ondernemerschap van kunstenaars in Vlaanderen en Arjo Klamer beschrijft de situatie van kunstenaars in Nederland. Dirk de Corte probeert aan te tonen dat er tussen kunstenaars en ondernemers meer overeenkomsten dan verschillen zijn. 'Ondernemen is een verhaal van volharden, vaak tegen beter weten in.' In het tweede deel ligt de nadruk in de artikelen op de sociaaleconomische omstandigheden en de beroepspositie van

kunstenaars, en de rol van het onderwijs. Chip Hangoor legt uit hoe de kunstopleidingen de vereiste vaardigheden betreffende cultureel ondernemerschap kunnen opnemen in een eigen curriculum. Pierre-Michel Menger introduceert een analysemodel waarmee talent en loopbaanontwikkeling nader verklaard kunnen worden. Tot slot spitsen verschillende auteurs zich toe op de problematiek van de ondernemende kunstenaar binnen de volgende sectoren: straattheater, film, muziek, beeldende kunst en literatuur. Annelies De Brabandere doet verslag van een interview met filmproducent Viviane Vanfleteren over haar loopbaan als filmer en ondernemer. Hugo Klinkenberg, oftewel dj Hugo Freegow, beschrijft overtuigend de succesvolle dj als een cultureel ingenieur, die heel goed een ondernemer kan zijn, zonder daarbij zijn missie uit het oog te verliezen: 'doen luisteren en

doen dansen'. In het concluderende hoofdstuk wordt nog eens gewezen op de geringe omvang van het aandeel van ondernemerschap in de opleidingen. Nog één opmerking: zo aantrekkelijk als de illustraties van Lisa Matthys en Nadine Abril zijn, zo saai en ontoegankelijk zijn opmaak en typografie. Het boek verdient beter. (Jack van der Leden)

Delsaerdt, P. (red.) (2011)

De winst van de lezer. Inleiding tot het boekenvak in Vlaanderen.

Leuven: Acco, 207 p.

Signatuur: 11-344

In tegenstelling tot belendende landen kent België geen hogere opleiding voor de boekhandel en uitgeverij. Wel kent Vlaanderen een speciale collegereeks die wordt verzorgd door Boek.be, de koepelorganisatie voor het boekenvak in Vlaanderen en de opleiding Informatie- en Bibliotheekwetenschap van de Universiteit Antwerpen. Betrokkenen uit de praktijk van het boekenvak delen hun specifieke kennis met belangstellenden. Onder de toehoorders zijn mensen die reeds in het boekenvak werkzaam zijn of deze ambitie hebben. Deze bundel komt voort uit de collegereeks en biedt een introductie tot het boekenvak. Dertien boekenvakkers, waaronder Geert Joris, Carlo van Baelen en Kurt Van Damme, werpen licht op de verschillende aspecten van het boekenvak, of, zoals Pierre Delsaerdt het formuleert, 'schakels in de zogenaamde waardeketen van het boek'. In het openingsartikel schetst Joris een overzicht van de keten en de mate waarin de verschillende schakels sterk onder invloed staan van maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. In de daaropvolgende hoofdstukken

gaan de auteurs dieper in op de centrale spelers: de schrijvers, de uitgevers en de boekhandelaren. Er is bijvoorbeeld aandacht voor de sociaaleconomische en juridische positie van de schrijver, de verschillen tussen algemene, speciale en wetenschappelijke uitgeverij, het boekhandelswezen (bedrijfseconomische aspecten; hoe zet je een boekhandel op; hoe blijf je zelfstandig?). Daarna volgen

afzonderlijke hoofdstukken over de ontwikkeling van een digitaal platform voor online bestellingen door de boekhandel en de organisatie van collectieve boekpromotie in Vlaanderen. Zonder lezers geen boeken, dus ook deze groep komt aan bod in een uiteenzetting over leesbevordering. De opmars van de digitalisering betekent niets minder dan een kleine revolutie in de boekenbranche. Het e-boek is inmiddels niet meer uit de markt weg te denken. Dat heeft grote gevolgen voor de productie, distributie en consumptie van boeken. Delsaerdt noemt het boek daarom een

momentopname van een sector die hevig in beweging is. Ondanks de (relatief) beperkte houdbaarheid van de bundel maken de informatieve teksten en heldere vormgeving het boek tot een aanrader. Eén die waarschijnlijk over een jaar of tien herziening behoeft. (Jack van der Leden)

Erftemeijer, A. (2011)

Het oor van Vincent.

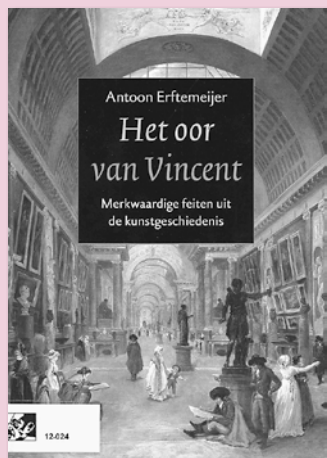
Merkwaardige feiten uit de kunstgeschiedenis.

Haarlem: Becht, 519 p.

Signatuur: 12-024

Een paar merkwaardige feiten: Johannes Vermeer (1632-1675) genoot tijdens zijn leven nauwelijks bekendheid buiten zijn woonstad Delft en Frans Hals werd eens veroordeeld wegens een huurschuld tot een boete van zestig gulden en, nu komt het: een dag schilderen. Een bijzondere straf... Nog een curiositeit: Hundertwasser leed twintig jaar lang aan een maagkwaal die het gevolg was van het eten van eigengemaakte brandnetelsoep. De soep was giftig vanwege een reactie tussen afwasmiddelresten in de soeppan en de brandnetels. Het gerecht maakte deel uit van een artistiek project, waarbij tweehonderd mensen werden uitgenodigd aan de soepmaaltijd deel te nemen. Niemand voelde daar iets voor, behalve de kunstenaar. En zo gaat het maar door in dit boek van kunsthistoricus en beeldend kunstenaar Antoon Erftemeijer. Hij heeft duizenden van dit soort wetenswaardigheden op het gebied van beeldende kunst uit vijftien- en twintig eeuwen kunstgeschiedenis bijeengebracht. De auteur baseerde zich op uiteenlopende bronnen: van kunsthistorische vakliteratuur

en medische literatuur tot archieven en het internet. Hij voorzag de wetenswaardigheden van een achtergrondverhaal en bracht ze onder in zeven afdelingen: het begin, de makers, het uiterste, materie, geest, ziekte en kunst, en misdaad en dood. Deze afdelingen zijn onderverdeeld in 26 thematische hoofdstukken. De afdeling Het begin bevat bijvoorbeeld een hoofdstuk over ateliers en atelier-

rituelen, de afdeling Geest een hoofdstuk over religie en kunst. Het resultaat is een encyclopedisch, zeer divers overzicht, dat ondanks het merkwaardigheidsgehalte van de informatie een fascinerend beeld geeft van de productie, distributie en afname van kunst. Zowel de selectie van wetenswaardigheden, als de ordening en presentatie is arbitrair, maar dit doet niets af aan het leesplezier. Een gevolg van zijn werkwijze is evenwel dat een hoofdstuk van één pagina, met de titel Benen, kan beginnen over de 16de-eeuwse kunstenaar Rijckaert Aertsz die bij een brand zijn been verloor, daardoor veelvuldig op een

stoel moest zitten en zodoende aan tekenen toekwam, en eindigt met kunstenaar Rob Scholte, die in 1994 bij een bomaanslag zijn benen grotendeels kwijtraakte. Nog iets over de titel van het boek: over het oor van Vincent is al veel geschreven, maar Erftemeijer weet er desondanks nog een aantrekkelijk hoofdstuk aan te wijden. Eigenlijk is het boek zelf ook een curiositeit. (Jack van der Leden)

Es, K. van (2011)

**Een leven lang kunst:
Rosa Spier Huis: unieke
woongemeenschap van oudere
kunstenaars.**

Leeuwarden: Elikser, 132 p.

Signatuur: 11-299

Kunstenaars gaan niet met pensioen. Het aantal kunstenaars dat doorwerkt tot ze erbij neervallen is groot. Dirigent Bernard Haitink (1929) staat nog geregeld op de bok, Herman Herzberger (1932) zit dagelijks achter zijn tekentafel. Voor dansers is het lastig hun beroep op hogere leeftijd uit te oefenen, maar als ze choreograaf of balletmeester worden, lukt dat wel, zoals de carrières van Hans van Maanen (1932) en Rachel Beaujean (1959) aantonen. Kunstenaar zijn is vaak geen keuze, het zit in je, het is je leven, je passie. Bejaarde kunstenaars hebben niet genoeg aan een potje bingo of klaverjassen. Voor hen is het Rosa Spierhuis in Laren een uitkomst: met gelijkgestemden optrekken, samen muziek maken, doorwerken in je eigen atelier, het zijn allemaal mogelijkheden in het huis. In interviews vertellen bewoners over hun ervaringen. Het initiatief werd veertig jaar geleden genomen door harpiste Rosa Spier en mecenas Henriëtte Polak-Schwarz. Het

complex werd destijds ruim opgezet, licht en onderverdeeld in diverse paviljoens, die als lang-gerekte bungalows met elkaar verbonden waren. Inmiddels zijn de kamers te klein en de eisen die aan bejaardenwoningen worden gesteld veel strenger geworden: het Rosa Spier Huis voldoet niet meer aan de normen. Ook in de financiering van het huis vallen gaten. Diverse plannen voor nieuwbouw werden

door de bewoners afgewezen. Ook plannen voor uitbreiding op het terrein zelf, waarbij de door Mien Ruys aangelegde tuin zou sneuvelen, hebben het niet gehaald. Het nieuwe huis zal waarschijnlijk wel in Laren blijven en beter toegerust zijn voor de wensen van de toekomstige bewoners. Met fraaie foto's van Dolph Kessler. (Marike Lindhout)

Ernst, J. en M. van Schijndel
(eindred.) (2011)

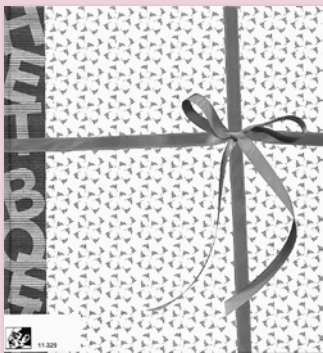
**De Paardenkathedraal 1996-2008:
HET BOEK.**

Utrecht: De Paardenkathedraal,
400 p.

Signatuur: 11-329

Met De Paardenkathedraal kreeg Utrecht in 2008 voor het eerst een theatergroep die in de top van de eredisivis meespeelde, met de Vlaming Dirk Tanghe als artistiek leider. Tanghe brak door met ensceneringen van Molière, Thomas Bernhard en Shakespeare. Zijn versie van diens Midzomernachtsdroom werd een groot succes in Nederland en kende vele reprises. Er werd theater gemaakt waarin teksten tot leven kwamen via een vaak superieure visualiteit, muzikaliteit en een associatieve enscenering, een vorm van theater die dicht bij de mensen staat en een sterke band smeedt tussen theatermakers en publiek. De Paardenkathedraal is genoemd naar de voormalige manege in Utrecht uit 1905 van architect C.H. Peeters, de eerste eigen speelplek van de toneelgroep. Naarmate de groep bekender werd, groeide het aantal voorstellingen in andere plaatsen. Getuigenissen van oud-medewerkers van de groep in deze jubileumuitgave geven een gedetailleerd beeld van de groei en werkwijze, waarin de termen barok en bizar vaak worden genoemd. Dirk Tanghe en De Paardenkathedraal vergden het uiterste van alle medewerkers. Fysiek en emotioneel waren het slopende jaren, die diepe sporen achterlieten. Tanghe eiste dat zijn acteurs zich voor 100 procent gaven. Sommigen hebben het ervaren als een zeer onorthodoxe 'psychotherapie', anderen als een ontdekkingsreis door een wereld vol creativiteit.

Hij had een sterke voorkeur voor jonge, nog ongevormde spelers voor zijn *coming of age*- verhalen. De voorstellingen van Tanghe werden door theatercritici geprezen om hun diepgang en hun gelaagdheid. Zijn vondsten leidden tot steeds nieuwe verrassingen. Deze consequent hoge kwaliteit bezorgde De Paardenkathedraal een prominente plaats in het landelijke toneelaanbod. Het boek

geeft ook tegenwicht in artikelen van externe waarnemers die aangeven wat de betekenis van de groep was als stadsgezelschap voor Utrecht. Na Tanghes vertrek werd Jos Thie artistiek directeur en ging het gezelschap van de stad en regio Utrecht verder onder een nieuwe naam: De Utrechtse Spelen. De publicatie bevat naast indrukwekkend beeld overzichten per seizoen, waarbij alle voorstellingen van Tanghe zijn gedocumenteerd. (MARIKE LINDHOUT)

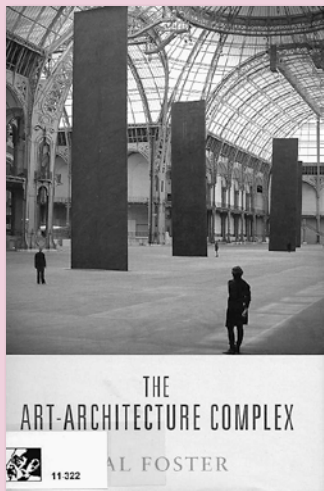
Foster, H. (2011)

The art-architecture complex.

London: Verso, 302 p.

Signatuur: 11-322

De Amerikaanse kunsthistoricus en criticus Hal Foster houdt een pleidooi voor meer samenwerking tussen architecten en beeldend kunstenaars. Er is sprake van een wisselwerking: architecten als Zaha Hadid en Herzog & De Meuron

gebruiken de kunst als inspiratiebron om de architectuur nieuw leven in te blazen, terwijl omgekeerd de architectuur een enorme invloed heeft gehad op de beeldende kunst en de film. In uitvoerige gesprekken met beeldhouwer Richard Serra werkt Foster dit idee verder uit. Serra's werk werd in 2008 tentoongesteld in het gerestaureerde Grand Palais in Parijs, waarbij zijn stoere ijzeren platen een spannend contrast vormden met de speelse ruimte van het glaspaleis, zoals op de omslag van het boek te zien is. Het is trouwens te hopen dat de sculptuur van Serra die vroeger in de tuin van het Stedelijk Museum

in Amsterdam stond, weer een plek krijgt op het Museumplein. Foster attendeert ons op de globale architectuur als nieuwe trend (Norman Foster, Richard Rogers en Renzo Piano zijn voorbeelden), analoog aan de modernistische, internationale stijl van Le Corbusier, Gropius en Mies van der Rohe. Architectuur fungeert steeds vaker als beeldbepalend object. Bezoekers komen niet voor de inhoud naar het Guggenheim-museum in Bilbao, maar voor de spectaculaire vormen van het gebouw van Frank Gehry. Ook de werken van Rem Koolhaas zijn toonaangevend en trekken veel publiek. Moderne architectuur is daarmee een belangrijke factor in de cultuurindustrie en het cultuurtourisme geworden en geeft op uitgesproken wijze vorm aan de stedelijke of landelijke omgeving. Schoonheid geeft ons een goed gevoel: omringd worden door mooie dingen draagt bij aan de kwaliteit van leven. Hal Foster geeft in zijn boek talloze voorbeelden van deze spannende ontwikkeling. (Marika Lindhout)

Luermans, E., M. Kemper en M. Prinse (2011)

Land en kunst in Het Groene Woud 2011.

Tilburg: BKKC, 128 p.
Signatuur: 12-016

Landkunst is de naam van een project dat wordt georganiseerd door het Brabants Kenniscentrum Kunst en Cultuur (BKKC), het Frans-Duits-Nederlandse samenwerkingsverband Euro Land Art en Streekraad Het Groene Woud en De Meierij. Landkunst richt zich op het Nationaal Landschap Het Groene Woud, in het bijzonder de culturele, sociaal-

economische en ecologische betekenis van het gebied. De publicatie bevat een overzicht van de kunstwerken die in 2011 op uitnodiging van Landkunst zijn gerealiseerd met als thema De ontmoeting (tussen stad en land, tussen kunstwerken en locatie, tussen bewoners en gebruikers van Het Groene Woud). Ontwerpers, beeldend kunstenaars, een videokunstenaar, fotografen en

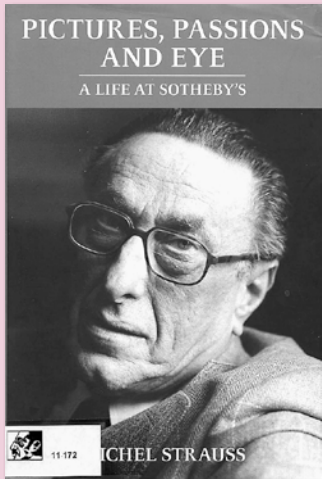
schrijvers benaderden het thema op geheel eigen wijze, met zeer divers resultaat. De afwisseling maakt het boekwerk verrassend; enerzijds interessant en gewaagd, anderzijds ongrijpbaar en vaag. Het geheel van (fraai) beeld en teksten is lastig te duiden. Een aantal kunstuitingen spreekt direct tot de verbeelding, zoals het zaaipotje van vormgever Lara de Greef. Het potje is gemaakt van oude kranten en bevat aarde en een zaailing. In de grond groeit de wortel door het papier en het papier verteert in de aarde. Het product moet ons aan het denken zetten over de consumptiecultuur en

exploitatie van grondstoffen. Ontroerend vond ik ook de bijdrage van schrijver Gerbrand Bakker, getiteld Oost en west. Hij doet verslag van een fietstocht van Den Bosch naar Aarle. 'Sommige mensen zijn er niet erg happig op dat fietsers in Het Groene Woud aankomen waar ze aan willen komen.' Een spannende openingzin. Kunst, wetenschap en natuur komen bijeen in het werk van Thomas Stricker. Hij verbeeldt in zijn kunstwerk in het speltgraan (een speciaal soort bestendig graan) agrarische statistische gegevens vanwege de afhankelijkheid tussen voedsel, energie en ecologie. Bijzonder mooi zijn de foto's van Erwin van Amstel en Jantien de Bruin. (Jack van der Leden)

Strauss, M. (2011)
Pictures, Passions and Eye. A life at Sotheby's.
Londen: Halban, 290 p.
Signatuur: 11-172

Michel Strauss begon op zijn zesde een levenslange liefdesverhouding met kunst toen hij schilderijen van Monet, Manet en Degas zag. In 1961, op zijn 25ste, ging hij werken bij Sotheby's en later werd hij hoofd van de afdeling Impressionisten en Moderne Kunst tot zijn pensionering in 2000. Strauss kwam op het juiste moment bij Sotheby's om deel te gaan uitmaken van haar geschiedenis, namelijk net toen het eeuwenoude Londense bedrijf zich begon te ontwikkelen tot de wereldomspannende kunstmarktkolos die het nu is. Hij was er toen Sotheby's haar eerste gespecialiseerde veiling hield en merkwaardigerwijs alles in een keer verkocht werd. Hij was er in 1967, het jaar waarin hij speciaal voor een publiciteits-

schuwe Amerikaanse verzamelaar het nu heel gewone bieden per telefoon bedacht. Hij hielp Sotheby's in de Japanse, Russische en Franse markt te zetten, elk met zijn specifieke problemen. En hij was betrokken bij het vormen en vervolgens verkopen van de British Rail Pension Fund-verzameling – het eerste grootschalige experiment in het beschouwen van kunst als vermogensbeheer. Met de collectie

werd in 1973 begonnen na het OPEC-olie-embargo dat de wereldeconomie had laten crashen (de afdeling van Strauss werd 'depressionist department' genoemd) en het British Rail-plan was een triomf voor Sotheby's. De veiling in 1989 bracht 34,9 pond op, ruwweg het tienvoudige van de 3,4 pond die het gekost had om de werken in het bezit te krijgen. Strauss vult het boek vooral met verhalen over kunstenaars, collega's, handelaren en zelfs vervalsers. En ook over klanten en hun eigenaardigheden. Zoals de keer in 1962 toen de schrijver Somerset Maugham twijfelde of hij

zijn veiling moest laten doorgaan. Om hem over de streep te trekken stuurde Sotheby's een junior medewerker naar hem toe, genaamd Bruce Chatwin, die bekendstond om zijn charmes voor 'verzamelaars met een zekere geaardheid'. Maar bovenal is *A life at Sotheby's* een beschaafde peepshow in de mysterieuze psychologie van kunst en geld. (Sylvia Verduin)

Teunissen, L., A. van Doorn en J.L. Heintz (2011)

Architect in de praktijk. Gids voor de architect als ondernemer.

Amsterdam: SUN, 147 p.
Signatuur: 11-328

De huizenhoge economische crisis hakt er flink in bij de Nederlandse architectenbureaus. Inmiddels zijn de orderportefeuilles met 43 procent geslonken, is meer dan een derde van het aantal architecten ontslagen en blijven tekenen van herstel in de bouw uit. Alle reden om nu na te gaan denken over strategische zetten voor de toe-

komst van de architectenbranche. Als sleutel tot het terugkrijgen van een sterke positie van deze beroepsgroep wordt goed ondernemerschap gezien. Weliswaar is dit al een integraal onderdeel van het architectenvak, maar vrije beroepsuitoefenaars beschouwen het nog vaak als een noodzakelijk kwaad. 'Je moet creatieven de ruimte geven en tegelijk aan een lange leiband houden', aldus organisatieadviseur en psychoanalyticus Kets de Vries. 'Managen van creativiteit is een van de moeilijkste dingen. Het impliceert de bereidheid om regels te buigen, vergissingen te maken, onaffe ideeën te accepteren en om te leven met ambiguïteit.' Integraal ondernemen is de manier waarop een architect alle verschillende aspecten van het bureau efficiënt en zinvol met elkaar in verband kan brengen, op een wijze die de onderneming succesvoller en rendabeler maakt. Belangrijke thema's daarbij zijn acquisitie, strategie bepalen, communicatie, relatiemanagement, personeelsbeleid en financieel beheer. Het gaat erom de vakinhoudelijke kracht te koppelen aan de zakelijke kanten. Daar kan dit boek bij helpen. Zo wordt aan de hand van twee voorbeelden getoond hoe ondernemerschap en creativiteit elkaar kunnen versterken. Ook wordt een nieuw model om te kijken naar ondernemen beschreven en worden verschillende organisatievormen van architectenbureaus geplaatst tegen de achtergrond van de wensen van een opdrachtgever. Er zijn praktische tips en adviezen voor zowel bestaande als startende architecten(bureaus) die variëren van rechtsvormen tot pr en werken in het buitenland. En alles op dit terrein lijkt welkom. Want al is een bepaalde vorm van chaos en anarchie de beste voedingsbodem

voor de totstandkoming van goede architectuur, een bureau zonder professionele bedrijfsvoering zal niet overleven. (Sylvia Verduin)

Steenhuis, M. en P. Meurs (2011)
Herbestemming in Nederland: nieuw gebruik van stad en land
 Rotterdam: NAi Uitgevers, 144 p.
 Signatuur: 11-293

De huidige economische crisis, die ook de bouwwereld treft, biedt ook kansen, namelijk het hergebruik van gebouwen. Leegstaande kantoorgebouwen, kerkgebouwen, boerderijen, postkantoren en industriële complexen zijn voorbeelden van categorieën gebouwen die vragen om een nieuwe bestemming. Hergebruik leidt vaak tot verrassende resultaten: een winkel in een voormalige kerk of een recreatiegebied in een militaire linie. Dit boek laat zien dat het herbestemmen van oude gebouwen een eervolle opdracht is, ook voor ambitieuze architecten. De auteurs beschrijven in de inleiding de geschiedenis van het hergebruik van gebouwen. Hij noemt als een van de bekendste voorbeelden het Paleis op de Dam in Amsterdam, dat in de tijd van Napoleon veranderde van stadhuis in een koninklijk paleis. Nadat in de afgelopen anderhalve eeuw de vanzelfsprekendheid van het hergebruik verloren ging, kwam er rond de jaren zeventig van de vorige eeuw een kentering. Pioniers in herbestemming van monumentale en niet-monumentale panden wonnen terrein. Vervolgens maakte de financiële crisis van 2008 een andere aanpak in de bouwsector noodzakelijk: van groei naar krimp, van nieuwbouw naar hergebruik. Samenwerking tussen bouwers, architecten, monumentenzorg en

gebruikers is van groot belang voor het slagen van herbestemmingsprojecten. Dat is niet altijd een makkelijke opgave, want iedereen dient uit zijn traditionele rol te stappen. Voor de overheid betekent herbestemmen minder rigide bestemmingsplannen. Aan de hand van 25 inspirerende voorbeelden van herbestemming in Nederland wordt getoond hoe verouderde gebouwen, gebieden en landschappen geschikt

beeld 7 miljoen vierkante meter aan kantoorruimte leeg en kerkbesturen worstelen met hun verlaten kerkgebouwen. Transformatie en herbestemming van gebouwen en gebieden is de belangrijkste nationale opgave, aldus de auteurs. (Martine Meddens)

gemaakt zijn voor hernieuwd gebruik. Per project wordt een overzicht gegeven van jaar van bouwen, de herbestemming, de opdrachtgever, het ontwerp, het programma en de bouwkosten. Succesvolle projecten zijn bijvoorbeeld de Van Nellefabriek (1930) in Rotterdam, die vanaf 2004 door architect Wessel de Jong werd verbouwd tot bruisende werkplaats voor creatievelingen, en de transformatie van het oude heropvoedingsgesticht in Veenhuizen tot Nationaal Gevangenis-museum, door Oving Architecten. Voor de toekomst geldt dat het aanbod aan her te gebruiken gebouwen groeit. Er staat bijvoor-